

Fig. 1. Vrangstrup. Ydre, set fra Sydøst.

H. M. 1914

VRANGSTRUP KIRKE

TYBJERG HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Sandby, blev 20. Maj 1679 sammen med Hovedkirken tilskødet Rolle Luxdorph til Sørup (se S. 696)¹. Fra Sandbygaard overgik den til Selveje 1. Jan. 1916.

Præsteindberetningen 1755 fortæller om Kirken, at den »kun er liden, og derfor høres det Ordsprog om et Barn, som lidet vil vokse: Det er syet i Skindet som Vrangstrup Kirke«.....»Straks neden for Byen ligger en liden Ø, omgivet af to Aaer, hvor fordum har staaet et Slot ... og paa denne Side noget lidet fra Byen menes at have staaet et Salthus, eftersom man og i min Tid har fundet en Hoben brændte Mursten. Kirken skal tilforn have været brugt til samme, saa man vil slutte, at der er gaaet smaa Fartøjer i fordum Tid fra Karrebæksminde til Vrangstrup ...«. Valdemar Atterdag fik 1348 Skøde paa Borgen², men dens Forbindelse med Kirken har ikke efterladt sig Spor, og Sagnene om Sejlads paa Susaaen er urigtige³.

Kirken ligger nu, efter Byens Udflytning, ret ensomt, nordligt i Sognet og tæt ved Susaaen, paa et Terræn, der skraaner svagt mod Nord ned til Aaen. Den lille Kirkegaard hegnes af Kampestensdiger, der end ikke har Murpiller ved Indgangene. Indenfor Hegnet vokser Asketræer.

Den maleriske, men lille og uanselige *Bygning* har Kor og Skib fra romansk Tid, hvortil der i sengotisk Tid er føjet en Østforlængelse og et Vaabenhus. Det sidstnævnte krones af et yngre Bindingsværks Klokkeetaarn.

Den romanske Kirke har en usædvanlig skæv Plan, idet Koret og Skibet ikke ligger i samme Akse; det første peger mod ØSØ, det andet mod ØNØ. Materialet er *Kampesten*, svagt tilhuggede og lagte i nogenlunde regelmæssige Skifter; de større Hjørnekvadere er ialfald delvis af Kalk- og Kridtsten. Materialerne har fra første Færd været stærkt skjulte af Mørtel med Kvaderriller. Af oprindelige Enkeltheder er der i Koret kun bevaret et, nu i Lysningen lukket Nordvindue (88 cm højt, o. 200 cm over Jorden). Skibet, hvis Murhøjde er o. 4,50 m, maa i hver Langmur have haft to Vinduer, der ikke har siddet lige over for hinanden; af Nordvinduerne, hvis ydre Partier er

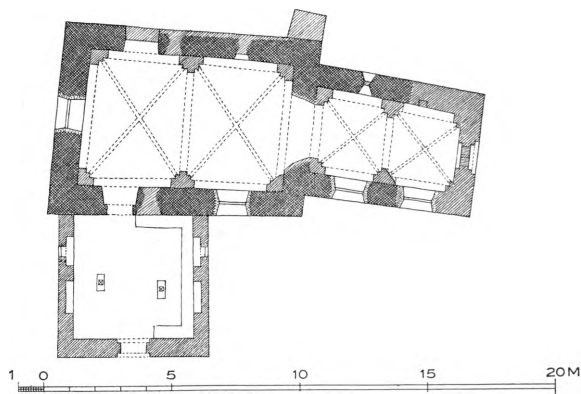

Fig. 2. Vrangstrup. Plan. 1:300. Maalt af Kristian Rud 1920 (Aage Roussell 1930).

ødelagte, er det østre synligt som Vægniche (94 cm højt, 250 cm over Gulvet), medens det vestres Buestik, af Kridtsten, viser sig paa Loftet. Det bevarede Syd-vindue synes at være udvidet i senromansk Tid. Begge Døre findes i oprindelig Stand, Norddøren lukket, Syddøren endnu i Brug, med rundbuet Yderkarm og smigget Inderparti, overdækket af Egeplanker. Paa Tagrummet har Vestgavlen i grov Mørtel Aftryk

af en Loftsbjælke, som har ligget umiddelbart under den nuværende Tagfod, og derunder af Loftsplanker. Skibets Loft maa altsaa have været forskallet under Bjælkerne.

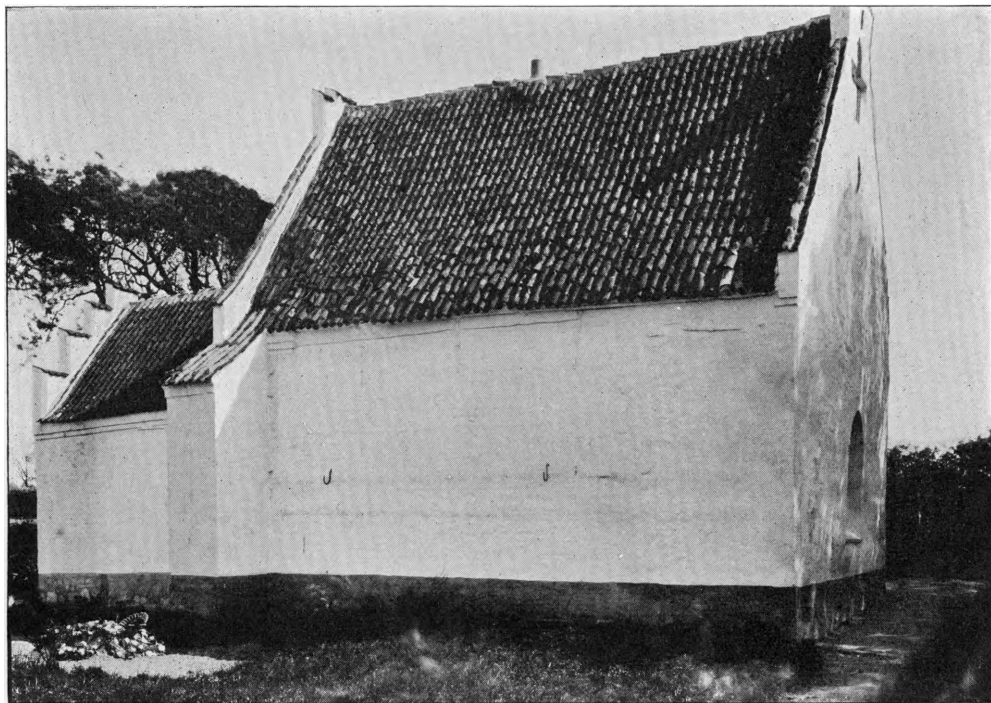
Senere Ændringer og Ombygninger. I gotisk Tid, før o. 1475 (jvf. Kalkmalerier), har man nedrevet Korets Østgavl og rejst en *Korforlængelse*, af Munkesten i Munkeskifte. Østgavlen har et spidsbuet, falset, i Lysningen tvillingdelt Vindue (nu lukket) og en blændingsløs, glat Taggavl med syv Kamtakker, som nu for Størstedelen er ommurede med smaa Mursten. Det udvidede Kor overdækkes af to paa Vægpillen hvilende, indbyrdes samtidige Hvælv med Kvartstensribber, hvis Ender er hjørnefasede (ingen Overribber). *Korbuen* er, sikkert i nyere Tid, ødelagt ved Forhugning paa ganske samme Maade som i Sandby. *Skibets Hvælv* ligner Korets; kun er Ribbernes nedre Afslutninger noget grovere, og i Kapperne er der Trækhuller.

I sengotisk Tid har man endvidere med Munkesten ombygget Skibets Gesimser og Gavle, givet Gavlene glatte Kamme med en stor Toptinde, hvor-

under Vestgavlen har en grov Blænding i Form af et ligearmet Kors, og skalmuret Skibets Nordmur, ved hvis Østende der er rejst en Støttepille.

Foran Syddøren er der tilbygget et rummeligt, sengotisk *Vaabenhus*, af Munkesten i Munkeskifte, over lodretstillet Syld. Døren er fladbuet i Spidsbuefelt, som skærer op i Gavlens syv, oprindelig sikkert alle spidsbuede Blændinger. I det Indre har begge Flankevægge to fladbuede Sparenicher.

Vaabenhusgavlen blev nedskaaret, da man, i 1700'erne, over den rejste

H. M. 1914

Fig. 3. Vrangstrup. Ydre, set fra Nordvest.

det lille, firkantede *Taarn* af Ege-Bindingsværk med Skraastivere ved Hjørnestolperne. Dette hviler paa to Dragerbjælker, der naar fra Vaabenhusgavlen til Skibets Sydmur, og støttes af to Egestolper inde i Vaabenhuset. Pyramidetaget er fornyet, af Fyr.

Kirken staar nu hvidkalket og teglhængt. De aabne Vinduer er formede efter spidsbuede Trærammer, sikkert fra 1855, da Kirken fik en Hovedistandsættelse (Kaldsbog). Tagværkerne er af Fyr, nu ogsaa over Skibet, der indtil 1929 havde et middelalderligt Egetagværk og helt var hængt med Munke-tegl (Fig. 3). Dette blev fornyet paa en Maade, der strider mod kgl. Anordning af 14. Maj 1923 § 5. Egetømmeret savedes til Optændingsbrænde og Munke-tagstenene knustes til Skærver!

KALKMALERIER

Ved Undersøgelser 1893 og 1915—16 fremdroges Kalkmalerier, af hvilke nogle atter er overkalkede, medens andre staar urestaurerede.

Overkalkede er Rester af en senromansk Dekoration, fra o. 1250, paa den østre Del af Skibets Nordvæg. I en 80 cm høj Billedfrise kunde skelnes en enkelt Scene: Kristi Hudflettelse. Figurfrisen ledsagedes af Borter, forneden en Palmetranke, foroven Palmetter i Halvcirkler. Den øverste Bort løb lige

E. Rothe 1914

Fig. 4. Vrangstrup. Kalkmaleri i Skibets Vesthælv.

under det romanske Vindue. Af Farver var kun brugt Okker; Udførelsen var flygtig og Bevaringstilstanden ringe.

For en stor Del bevaret er en sengotisk Udmaling af Skibets Hvælv. I det østlige Hvælvs Østkappe ses to ridende Helgener, S. Morten, der med Sværdet sonderdeler sin Kappe til den spedalske Tigger, og S. Jørgen i Kamp med Dragen; Prinsessen knæler mellem de to Ryttere; i Sydkappen: Kristus og den vantro Thomas; i Nordkappen: de hellige tre Kongers Tilbedelse; den første er steget af Hesten, som holdes af en Ridesvend, de to andre er endnu til Hest. Da der ikke i Feltet er blevet Plads til den sidste, er han malet paa Vestkappen, som iøvrigt dekoreres af røde og grønne Ranker, der ogsaa fylder Tomrummene i de andre Kapper. I det vestlige Hvælv er det figurlige Element kun Staffage i Rankeværket. I Østkappen findes en ældre, skægget Mand

i lang Kjortel (Fig. 4), i Sydkappen en Sækkepibebløser, i de to andre Kapper Ynglinge i snævre Dragter. Forneden er der malet Masker omkring Trækullerne. Ansigterne er overalt ret udformede, især Thomas; Øjnene er delvis malede, som om de var lukkede. Konturerne er dels sorte, dels brunlige. I Farvevirkningen dominerer rødt og grønt.

Den gotiske Udmaling har strakt sig ned paa Væggene og dækket de romanske Malerier, og efter mindre Prøver at dømme har ikke blot Skibet men ogsaa Koret været prydet med Ranker. Forneden paa Gjordbuen mellem Korets to Hvælvinger fandtes der i Dekorationen indkradsede Aarstal: 1475, 1477, 1483, 1567 og 1597, der viste, at Malerierne er ældre end 1475 og har staaet uoverkalkede i det mindste til 1597.

INVENTAR

Alterbordet er muret af pudsede, hvidtede Skalmure af Tegl og Granit, men aldrig udfyldt med Murkærne eller dækket af Murplade (i Sydsiden enkelte smaa gule Sten).

Altartavle (Fig. 5) i Bruskbarok, skaaret i Abel Schrøders Værksted o. 1650. Kompositionen minder en Del om Sandbytavlen, men er mere sammentrængt, og Midpartiets Ornamentrammer bryder de vandrette Led. Fodstykkets af Drapperier omgivne Nadvergruppe flankeres af Bruskværksportaler med Figurer, Moses og Johannes Døberen. I Storfeltet ses en figurrig Korsfæstelsesscene, i de tværdelte Sidefelter: Gethsemane, Kristus for Raadet, Hudstrygningen og Korsdragningen; Kvindehermerne forestiller Tro, Haab, Retfærdighed og Visdom. I Topornamentet staar den opstandne Frelser i Solgisel. Korset over Topkuglen er nymodens. Mellem Storvingernes Bruskværk forekommer et Par ornamentale Smaavæsener, halvt Engle, halvt Djæвле, med store Ører. Paa alle Tavlens andre Figurer skjules Ørene af Haaret. Egetræet staar renset. Kristusfiguren i Korsfæstelsesscenen er ny, ifølge Indskrift skaaret af L. Brock 1855.

V. H. 1929

Fig. 5. Vrangstrup. Altartavle fra Abel Schrøders Værksted.

Altersølv. Kalk, fra 1576, 20 cm høj, med ottetunget Fod, der har graveret Versalindskrift langs Randen: »Her Niels Larecen, Sognepr[e]st til Sandbø oc Per Nielsen Kirke Verre i samme Sted 1576«, og under Bunden en samtidig indridset Vægtangivelse: »xxxj Lodt«; ottesidet Skaft og rund Knop, overbroderet med støbt og ciseleret Ungrenaissance-Akantusbladværk og i Stedet for Rudetoppe en Række af Akantusrosetter, vekslende med Kerubhoveder. Nyt Bæger, hvorpaa graveret: »Vrangstrup Kirke 1860«. *Disk* med samme Gravering fra 1860; *Oblatæske*, ligeledes fra 1860, med Mestermærke: Herreborg.

**Røgelsekar*, fundet 1852 ved Gravning i Vrangstrup By, nu i Nationalmuseet.

Alterstager fra o. 1600—50, 45 cm høje, med balusterformet Skaft.

Fig. 6. Vrangstrup. Font.

H. M. 1914

Font (Fig. 6) af Granit, romansk, af een Sten, delvis indmuret i Triumfvæggen. Formen minder meget om Sandbyfonten, men foruden de vandrette Tovstave er der ogsaa Tovsnoninger mellem Arkadefelterne, og Kummen, Tvm. 70 cm., er lidt mere indsnøret forneden. Foden delvis skjult i Gulvet. Intet Afløb.

Fad af sydtysk Arbejde, 53,5 cm i Tvm., med Marie Bebudelse omgivet af en dobbelt Bogstav-Ring. Paa Randen graveret Aarstallet 1602, tre Vaaben: Falster, Baden, von Thymen, og Bogstaverne »IF AHEVT Otestrop« (d. v. s. Jens Falster, død 1600, Anne Hansdatter Baden og hendes anden Ægtefælle Eustacius von Thymen, til Ottestrup, i

Ringsted Hrd., og Sandbygaard, død 1612). *Kande* af Tin, fra o. 1800.

Prædikestol (Fig. 7) i Bruskbarok, skaaret i Abel Schrøders Værksted o. 1650. Foruden de fem hele Fag sidder Halvdelen af et Fag ind mod Væggen. Foran Storfelterne staar Statuetter af Kristus og Evangelisterne, omgivet af Bruskværk. De kvindelige Hermer forestiller Tro, Visdom, Retfærdighed, Kærlighed, Styrke og Taalmodighed. Med Undtagelse af Gesimsens glatte Frisefelter er hele Stolen overbroderet af Ornamentik. Den sekssidede Himmel har i Frisen gennembrudt Bruskværk, hvori en Kartouche med Reliefversaler H I K S (Sognepræsten Hr. Jacob Klemensen, død før 1660); paa Hjørnerne staar fire Smaaengle med Lidelsesredskaberne (delvis tabte) og mellem dem tre Topstykker med Frederik 3.s og Sofie Amalias kronede Navnetræk samt Vordingborglensmanden Fr. Reedtz' Vaaben. Paa Himmelens Underside et sekssidet Felt med nedhængende Due. Træværket er egetræsmalet. Sml. S. 702.

